Yijing:

De beeldtaal van het oud

Als bekendste wijsheidboek uit China kent de Yijing (I Tjing, I Ching) al decennialang een trouwe aanhang in het Westen. Het boek helpt menigeen als situaties ondoorzichtig zijn, er besluiten moeten worden genomen of er aanvullende objectieve informatie wordt verlangd voor een juiste handelwijze. Nooit is dit Chinese orakel echter een hype geworden zoals Feng Shui dat een paar jaar terug was; de belangstelling blijft constant, maar vergeleken met andere orakels gematigd.

Op de grootste paranormale beurs van Nederland was ik de enige die met de Yijing werkte, de andere raadgevers werkten in groten getale met Westerse blikopeners als tarot, handlezen, astrologie of numerologie. Nu is de Yijing ook niet het makkelijkste orakel om mee te beginnen. Als je het goed wil doen is enige studie van de achtergrond van het boek onontbeerlijk.

De Yijing is ontstaan in het China van ongeveer 3000 jaar geleden en de normen, waarden en gebruiken uit die tijd vind je terug in de tekst van het boek: er wordt gesproken over de junzi, de grote stroom oversteken, heil en onheil, en ook verwijzingen naar oorlogen hebben hun plek gevonden in de tekst. Tel daar nog het korte, kernachtige taalgebruik bij op, en je hebt een boek wat de beginner makkelijk afschrikt. En dan hebben we het nog niet eens over het daadwerkelijk toepassen van die tekst. De Yijing wordt niet geleverd met een gebruiksaanwijzing voor de Westerling, die tot in detail zegt hoe de tekst begrepen moet worden. En laten we wel wezen, ook tweeduizend jaar geleden en later begrepen de Chinezen niet alles van de Yijing. Dit onbegrip leidde tot een overvloed aan toelichtingen en handreikingen waar we in het Westen maar een klein deel van meekrijgen.

De Yijing is echter meer dan alleen tekst. De Yi handelt over yin en yang, maar deze twee begrippen vinden we niet in de tekst van het boek. Er is een systeem aan het boek toegevoegd wat op een visuele manier laat zien hoe yin en yang aan het werk zijn: de hexagrammen. Aan elk hoofdstuk van het boek is een zeslijnige figuur toegevoegd die bestaat uit hele en gebroken lijnen. De hele lijnen staan voor yang, het krachtige, gevende, geestgerichte principe in ons universum; de gebroken lijnen staan voor yin, het meegaande, ontvangende, materiegerichte principe. De hexagrammen zijn hiermee een hulpmiddel wat op een gestructureerde manier laat zien welke basiskrachten er in een situatie werkzaam zijn.

Tekst en hexagram

Het onderscheid tussen tekst enerzijds en hexagrammen anderzijds werd al vroeg in de Chinese geschiedenis gemaakt. De studie van de Yi richtte zich oorspronkelijk op tekstverklaring (yili), waarbij de hexagrammen, en de systeempjes die er in te ontdekken zijn, maar een marginale rol vervulden. Dit veranderde tijdens de Han-dynastie (206 v.Chr. – 221 n.Chr.) toen er een stroming ontstond die meer waarde hechtte aan wat de natuur zelf aan principes liet zien, in plaats van wat de boeken zeiden wat er in hun ogen te zien zou moeten zijn. Observeren werd het devies, alles hing met elkaar samen, alles had betekenis, en letterlijk alles

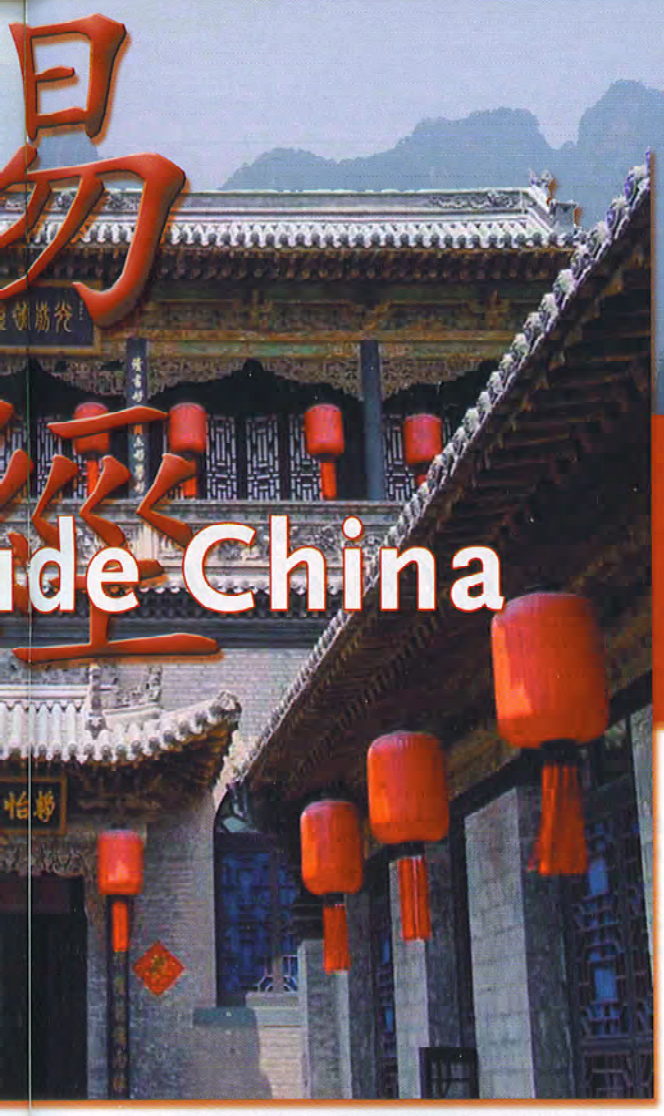

ide China

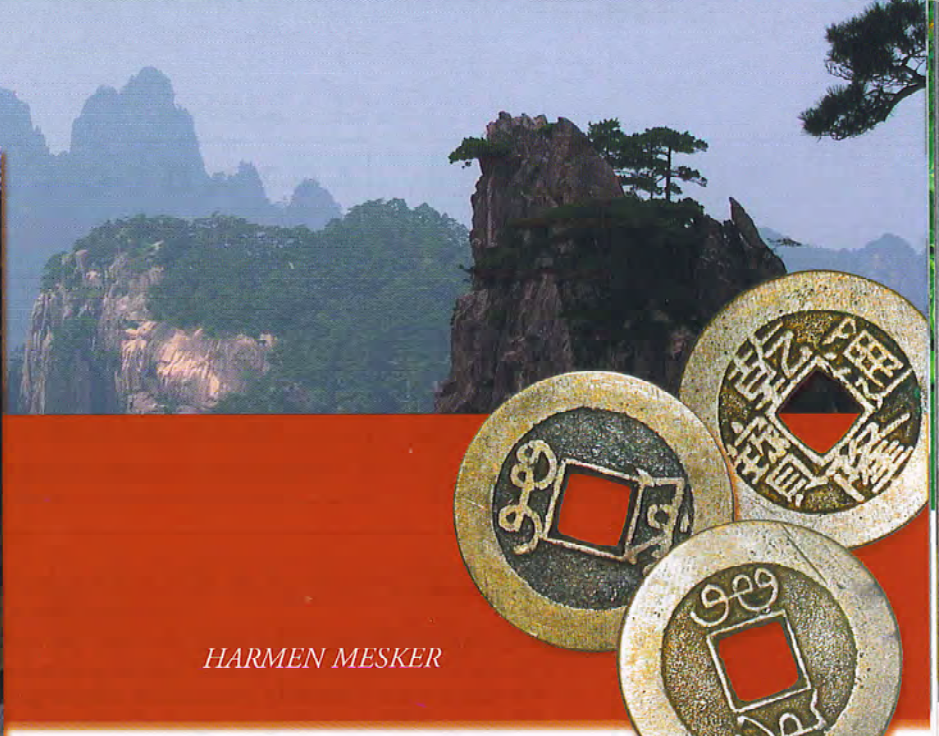

HARMEN MESKER

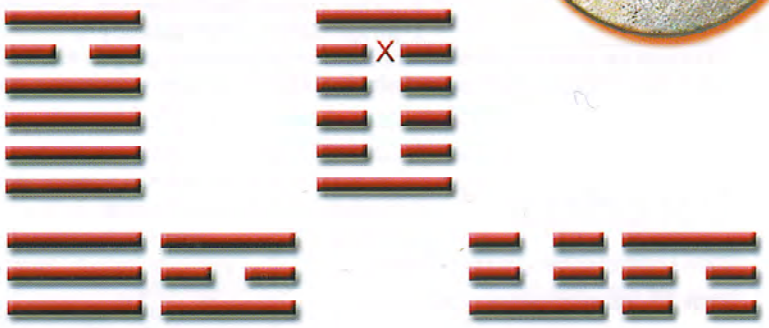

moest in te delen zijn in categorieën. Ook de Yijing moest hier aan geloven en vooral de hexagrammen werden het doelwit van de xiangshu ('beeld en getal')-aanhangers. Tijdens deze periode werd de basis gelegd voor numerologische systemen die van grote invloed zouden zijn op de daoïstische studie van de Yijing in latere eeuwen.

Niet iedereen was gediend van de xiangshu-methodes die de hexagrammen verbonden met de seizoenen, de tijd, het weer, de Vijf Fasen, de ambtenarij, het gekonkel aan het keizerlijk hof en wat al niet meer. De bekende xiangshu-tegenstander en yili-aanhanger Wang Bi (226-249) mopperde dat "als ze de kerntrigrammen niet toereikend vinden ze maar naar de trigramveranderingen kijken, en als dat niet bevredigend is halen ze de Vijf Fasen erbij. Ze concentreren teveel op het beeld en missen daardoor het idee er achter." Een veelzeggend detail is echter dat Wang in zijn Yijing-toelichting veelvuldig gebruikmaakt van xiangshu-principes als lijnposities en –relaties. Dat kan ook moeilijk anders: de tekst is zo cryptisch dat de hexagrammen een onvermijdelijk maar dankbaar hulpmiddel vormen om de tekst te verklaren.

De xiangshu-stroming bleef altijd wat aan de zijlijn staan en is nooit de belangrijkste denkrichting geworden. In de Song-dynastie (960-1279) vond een kleine opleving plaats door filosoof en numeroloog Shao Yong, die een beetje xiangshu in zijn werk integreerde. In het Westen was xiangshu tot voor kort zo goed als onbekend, omdat de vertalers de met confucianistische toelichtingen aangevulde Yijing-versies als uitgangspunt namen, en deze negeerden xiangshu stelselmatig. De laatste paar jaar komt hier echter verandering in, en vinden we meer boeken die dit onderwerp uitdiepen.

Structuur

Doordat het gros van de Yijing-vertalingen niet al te veel aandacht besteedt aan de hexagrammen, maar de nadruk legt op de betekenis van de tekst, is bij de doorsnee gebruiker deze laag van het boek een ondergeschoven kindje. Dat is jammer, want de hexagrammen zijn bij uitstek geschikt om de tekst aan te vullen. Daar waar de tekst structuur ontbeert, is een hexagram gevuld met systeempjes en lagen in een relatief beperkte hoeveelheid. Elk systeem en elke laag heeft zijn betekenis, en kennis van de hexagrammen en hun opbouw kan helpen duidelijkheid te verschaffen, daar waar de tekst dat niet altijd direct doet.

Harmen Mesker

Op de eerdergenoemde beurs kwam een man op consult die graag wilde weten hoe volgens de Yijing zijn bedrijf, dat hij net was gestart, er nu voorstond. Hij gooide de munten en kreeg als antwoord hexagram 14,

'Groot Bezit'. Het eerste wat opvalt bij dit hexagram is de ene gebroken yin-lijn, omringd door allemaal yang-lijnen. De yin-lijn staat op de vijfde plaats (van onder-af gerekend). De vijfde lijn wordt traditioneel gezien als de lijn van de koning, hij die de situatie regeert, de (bedrijfs-)leider. De koning/leider is hier dus yin, afwachtend en ontvangend, terwijl de anderen in zijn omgeving yang, actief en producerend zijn. Yin neemt, yang geeft. Dit paste bij het karakter van het bedrijf dat de man was gestart, want hij was in grote mate afhankelijk van toeleveranciers. Tegelijkertijd was dit een strijdpunt bij hem, want hij had moeite met deze afhankelijkheid; liever had hij voor de volle 100% de touwtjes in handen in plaats van zo op anderen te moeten vertrouwen.

We kunnen een hexagram in twee stukjes knippen, dan krijgen we de zogenaamde trigrammen, de basisblokken van een hexagram. Bij hexagram 14 is het onderste trigram Qian, De Hemel, het creërende beginsel, het onstoffelijke, het idee. Het onderste trigram refereert vaak aan de vragensteller, terwijl het bovenste trigram iets zegt over zijn omgeving. Qian onderaan suggereert veel denkwerk, maar weinig concreets. De fase waar het bedrijf zich in bevindt wordt mede bepaald door de mate waarin de vragensteller zijn ideeën, zijn motivaties weet vorm te geven. De Yijing suggereert hier met hexagram 14 dat het bedrijf zich nog grotendeels in de startfase bevindt en dat concreet resultaat nog niet in het verschiet ligt: daarvoor zullen er eerst stevige relaties met de toeleveranciers aangeknoopt moeten worden. Dit laatste wordt gesuggereerd door het bovenste trigram, wat staat voor de omgeving van de vragensteller. Bij hexagram 14 is het bovenste trigram Li, Het Vuur, het vastklampen. Vuur staat onder andere voor het aangaan van hechte afhankelijk-heidsrelaties. Met dit trigram zegt de Yijing dat de vragensteller zich hier nu op moet concentreren.

Lijnen

Met een beetje ervaring en kennis valt uit een hexagram al snel de essentie van een situatie te halen. De trigrammen bieden veel houvast, maar ook de lijnen geven vaak informatie over knelpunten die spelen voor de vragensteller. Vaak heeft een verkregen hexagram bewegende lijnen: lijnen waar de nadruk op ligt, die teveel yin of yang zijn, waardoor er een zekere mate van spanning in het hexagram ligt. Bij het bovengenoemde voorbeeld van hexagram 14 had de cliënt geen bewegende lijnen in het hexagram, waarmee de Yijing zegt dat de situatie geen knelpunten kent en alles in principe goed gaat: de situatie is in balans. Meestal kent een hexagram echter wel één of meer bewegende lijnen, die aangeven waar bijsturing noodzakelijk is.

Toen een mevrouw op dezelfde beurs vroeg wat er nu precies met haar broer aan de hand was kreeg ze hexagram 27, 'De Mondhoeken', met de vijfde lijn bewegend. Hexagram 27 heeft onderaan het trigram Zhen, De Donder, het heftig-energieke, het opwekkende. De Donder als on-derste trigram suggereert de behoefte om resoluut knopen door te hakken, in een keer te willen veranderen. Het bovenste trigram is Gen, De Berg, het stil- en tegenhouden, het koppige, begrenzende. Enerzijds symboliseert dit de houding van de broer naar de omgeving, anderzijds geeft het ook de starheid van die omgeving aan, die liever ziet dat alles bij het oude blijft. Er is hier een schril contrast tussen willen en kunnen, wat van bin-nen leeft vindt geen mogelijkheid zich te uiten.

De vijfde lijn, de lijn van de koning/leider is hier bewegend (aangegeven door het kruisje), wat aangeeft dat er op die positie, met het principe waar die lijn voor staat, wat mis gaat. De lijn is hier yin, maar teveel yin: de persoon in kwestie is te afhankelijk of te afwachtend, en kan daardoor geen leiding nemen over zijn eigen leven. Het trigram De Berg, waar deze lijn zich in bevindt, versterkt dit beeld nog eens. De vragensteller opperde of haar broer misschien in de ban was van gedachten over dood en sterven. Ik beaamde dat dit goed zou kunnen, want het trigram De Berg heeft onder andere te maken met afronding, terugkijken. Daarnaast valt de vijfde lijn onder de grondmacht van De Hemel (net als de zesde lijn, terwijl de eerste en tweede lijn onder de grondmacht Aarde, en de derde en vierde lijn onder de grondmacht Mens vallen) en ook dat refereert aan het geestelijke, het niet-stoffelijke. Toch is dit niet iets zorgwekkends, het zou pas zorgwekkend zijn als de zesde lijn bewegend zou zijn, want dat kan in een situatie als deze refereren aan het daadwerkelijk opzoeken van de dood. Maar daar is hier geen sprake van. Hier is eerder iemand bezig met de dood in figuratieve zin, vanuit de behoefte aan een nieuw begin in zijn leven.

Reikwijdte

De bovengenoemde voorbeelden laten zien dat voor een bevredigende Yijing-raadpleging het boek niet altijd hoeft worden opengeslagen. Dit is waar de Yijing-basismodule aan het Oriental College in Amsterdam zich in het begin op concentreert, en wat de leerlingen als zeer waardevol ervaren. De hexagrammen vormen een goed uitgangspunt waar al veel informatie uit gehaald kan worden, en wie op deze manier de oude xiangshu-principes van tweeduizend jaar terug weet toe te passen is minder afhankelijk van de tekst van de Yijing. Je vergroot de reikwijdte en mogelijkheden van dit orakelboek, het raadplegen wordt speelser en intuïtiever, en je komt sneller tot een eindconclusie. En dát is wat de meeste Yij-ing-raadplegers graag willen. ■

Literatuuroverzicht:
De I Tjing in ons leven, Harmen Mesker, uitgeverij Schors ISBN 9063783361 De I Tjing stap voor stap, Harmen Mesker, (Ankertje), uitgeverij Ankh Hermes, ISBN 9020201247 Management I Tjing, Karen Hamaker, ISBN 9076277117 Verandering en duur in de I Tjing, Richard Wilhelm

Harmen Mesker (1966) bestudeert sinds 1982 de Yijing, en is auteur van De I Tjing in ons leven, De I Tjing Stap voor Stap en de I Ching Agenda 2000 & 2001. Harmen is oprichter van I Tjing Centrum Nederland (www.i-tjingcentrum.nl) en geeft les aan het Oriental College (www.orientalcollege.org) in Amsterdam. Info: harmen@i-tjingcentrum.nl